

2^Η ΕΝΟΤΗΤΑ

Η παράγραφος

- Παράγραφος ενός κειμένου ονομάζεται κάθε διακριτό τμήμα που έχει λογική οργάνωση, δομή και νοηματική συνοχή.
- Συνήθως δεν έχει πολύ μεγάλη έκταση, αλλά ούτε και πολύ μικρή. Μια συνηθισμένη παράγραφος ενός αφηγηματικού, περιγραφικού ή επιχειρηματολογικού κειμένου περιλαμβάνει από 60 έως 100 λέξεις.
- Κάθε παράγραφος παρουσιάζει και αναπτύσσει μια επιμέρους πλευρά του γενικότερου θέματος του κειμένου.
- Κάθε παράγραφος, επίσης, διακρίνεται από τις άλλες **ξεκινώντας πιο εσωτερικά** (πιο δεξιά) από τις υπολοίπες σειρές του κειμένου.

Η δομή της παραγράφου

- Η παράγραφος αποτελείται:
 - α) από την θεματική πρόταση ή θεματική περίοδο, όπου παρουσιάζεται σύντομα το θέμα όλης της παραγράφου,
 - β) από τις λεπτομέρειες-σχόλια, όπου αναλύεται και αναπτύσσεται το θέμα της παραγράφου με διάφορα στοιχεία, παραδείγματα, επιχειρήματα κλπ.,
 - γ) από την κατακλείδα πρόταση ή περίοδο, που ανακεφαλαιώνει, συνοψίζει ή παρουσιάζει συμπεράσματα.
- **Προσοχή:** Το τρίτο τμήμα (κατακλείδα) δεν υπάρχει σε κάθε παράγραφο (η χρήση του είναι προαιρετική).

Π.χ. [Ο Ηνίοχος των Δελφών]

Στο κέντρο της αίθουσας δεσπόζει το χάλκινο άγαλμα του Ηνίοχου, ένα από τα γνωστότερα αριστουργήματα της αρχαίας ελληνικής τέχνης. Κρατά τα ηνία στο δεξί χέρι και φορεί μακρύ χιτώνα που δένεται ψηλά κάτω από το στήθος και σταυρωτά στην πλάτη. Το κεφάλι του, εξάλλου, είναι στραμμένο ελαφρά προς τα αριστερά. Εντυπωσιακή, ακόμα, είναι η απόδοση των λεπτομερειών στα χαρακτηριστικά του προσώπου. Τα μάτια ήταν ένθετα, κατασκευασμένα από γυαλί και πέτρα. Η ταινία, επίσης, στα μαλλιά του είχε ασημένια επένδυση και, τέλος, με κοκκινόχρωμο χαλκό τονίζονταν τα χείλη. Πρόκειται, συνεπώς, για τυπικό έργο του λεγόμενου «αυστηρού ρυθμού» της πρώιμης κλασικής περιόδου. (100 λέξεις)

(Με έντονα γράμματα η θεματική πρόταση / Με πλάγια οι λεπτομέρειες-σχόλια / Με υπογράμμιση η κατακλείδα)

Η νοηματική συνοχή της παραγράφου

Για να διακρίνεται μια παράγραφος από νοηματική συνοχή πρέπει οι προτάσεις και οι επιμέρους φράσεις της να συνδέονται μεταξύ τους με ορισμένες λέξεις ή φράσεις, οι οποίες να δείχνουν το είδος της σχέσης που υπάρχει ανάμεσα στα δύο συνδεόμενα μέρη.

Π.χ. αν σε μια παράγραφο διατυπώνεται το συμπέρασμα που προκύπτει από τις λεπτομέρειές της, θα πρέπει να υπάρχει στην κατακλείδα της η κατάλληλη λέξη η οποία θα δείχνει ακριβώς αυτή τη σχέση με τις προηγούμενες προτάσεις (➔ λοιπόν, κατά συνέπεια, άρα, συμπερασματικά κλπ.).

Αν, πάλι, θέλουμε να επεξηγήσουμε μια προηγούμενη φράση, πρέπει να χρησιμοποιήσουμε μια από τις λέξεις που δηλώνουν επεξήγηση (➔ δηλαδή, με άλλα λόγια κλπ.).

Οι **κυριότερες** και συνηθέστερες **συνδυαστικές λέξεις ή φράσεις** και η **σημασία** τους είναι οι παρακάτω:

ΣΥΝΔΕΤΙΚΕΣ ΛΕΞΕΙΣ – ΦΡΑΣΕΙΣ	ΣΗΜΑΣΙΑ
δηλαδή, με άλλα λόγια, πιο συγκεκριμένα, για την ακρίβεια, ειδικότερα	Επεξήγηση
όμως, ωστόσο, αντίθετα/αντιθέτως, παρ' όλα αυτά, εντούτοις	Αντίθεση
λοιπόν, επομένως, άρα, έτσι, συνεπώς, κατά συνέπεια, συμπερασματικά, εν κατακλείδι, ανακεφαλαιώνοντας, συνοψίζοντας	Συμπέρασμα/Αποτέλεσμα
πρώτα-πρώτα, αρχικά, κατ' αρχήν, κατ' αρχάς, έπειτα, ύστερα, μετά, ακολούθως, στη συνέχεια, παράλληλα, ταυτόχρονα, τέλος, εντέλει	Χρόνος/Σειρά
π.χ., λ.χ., για παράδειγμα	Παράδειγμα
επίσης, επιπλέον, επιπρόσθετα, ακόμα, συμπληρωματικά, πέρα από αυτό, εξάλλου, συν τοις άλλοις	Πρόσθεση-συμπλήρωση
πράγματι, βέβαια, όντως, αδιαμφισβήτητα, αν μη τι άλλο, πάντως	Έμφαση

Η **συννοχή** εντός μιας παραγράφου επιτυγχάνεται, πάντως, και με άλλους **πιο σύνθετους τρόπους**, π.χ.:

- με την **τήρηση της ενότητας χώρου και χρόνου** στην περιγραφή ή στην αφήγηση
- με την παρουσίαση των γεγονότων στη **φυσική και λογική τους σειρά**
- με τη σχέση **αιτίου-αποτελέσματος**
- με την **ομαλή ακολουθία των χρόνων** στα ρήματα
- με την χρήση **ενιαίου και σταθερού ύφους**
- με την **επανάληψη λέξεων ή φράσεων** που έχουν κεντρική σημασία για την παράγραφο
- με τη **χρήση αντωνυμιών** που αντικαθιστούν προηγούμενες λέξεις ή φράσεις
- με τη χρήση λέξεων-φράσεων που έχουν **νοηματική συγγένεια ή ανήκουν στον ίδιο χώρο**
- με τη χρήση **υπερώνυμων** (π.χ. άνδρας → άνθρωπος) ή **υπώνυμων** λέξεων (όχημα → αυτοκίνητο)
- με τη χρήση που δηλώνουν το **μέρος αντί του όλου**
- με τη χρήση **γενικότερων όρων** (ποδοσφαιριστής → αθλητής)